

16. ULUSLARARASI ANAMED YILLIK SEMPOZYUMU
16TH INTERNATIONAL ANAMED ANNUAL SYMPOSIUM

Koç Üniversitesi Tıpta ve Sağlıkta İnsani Bilimler Girişimi iş birliği ile
In collaboration with the Koç University Medical and Health Humanities Initiative

HASTALIK MEKÂN LARI ŞİFA ALAN LARI

ÇAĞLAR BOYUNCA ANADOLU'DA
SAĞLIK HİZMETLERİNİN YAPILANMASI

PLACES OF ILLNESS SPACES FOR HEALING

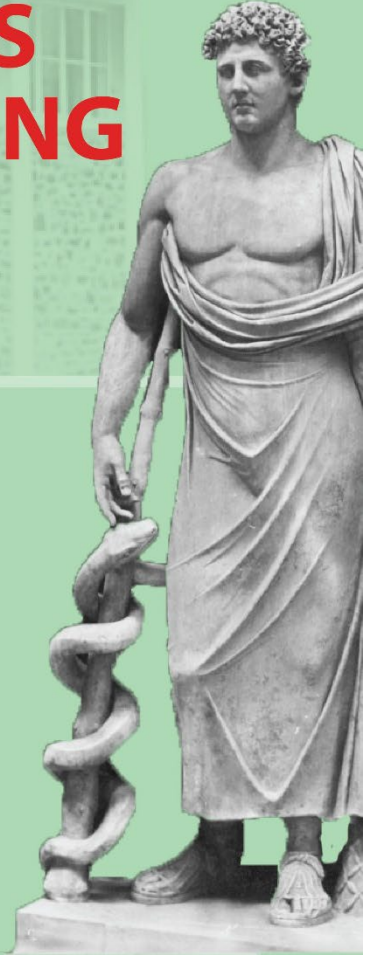
THE BUILT ENVIRONMENT OF HEALTHCARE
IN ANATOLIA THROUGH THE AGES

25/03/2022

**Çevrimiçi gerçekleşecek sempozyum genel katılıma açıktır.
İngilizce ve Türkçe simultane çeviri yapılacaktır.**

The online symposium is open to the public. English
and Turkish simultaneous translation will be provided.

Bilgi için | For more information
Naz Uğurlu nugurlu@ku.edu.tr

SEMPOZYUM ÖZETLERİ | SYMPOSIUM ABSTRACTS

25.03.2022 – CUMA | FRIDAY

I. Oturum | Session I

ANTİK DÖNEMDE SAĞLIK MİMARİSİ VE ŞİFA MEKÂNLARI | HEALTHCARE ARCHITECTURE AND PLACES OF HEALING IN ANTIQUITY

Ulrich Mania, German Archaeological Institute Istanbul

Tanrılara Giden Bir Yol. Bergama ve Asklepios Kutsal Alanı arasındaki İlişki üzerine

Pergamon'daki Asklepios kutsal alanı, hakkında birçok araştırma yapılmış olan bir bina kompleksidir. Tapınaklar, portikolar (revaklar), tiyatro ve kuluçka yapılarının mimari kalıntıları, kutsal alanın bir şifa mekânı olarak işlevselliği hakkında tahayyülümüzü besler. Buna ek olarak yazıtlar ve Aelius Aristides'in *Kutsal Masallar'ı*, en azından Roma İmparatorluk Dönemi'nden canlı bir resim çizmektedir. Şehir dışı bir kutsal alan olan *Asklepieion*, Pergamon antik kentine kutsal bir yol üzerinden bağlanıyordu. Mezar kalıntıları, bir tümülüs ve Geç Klasik Dönem'e ait mezarların bulunmuş olması, takriben 4 km uzaklıktaki yerleşim alanının, Helenistik dönemde tapınağın yükselişinden önce dahi var olduğunu göstermektedir. Roma İmparatorluk Dönemi'nden kalan kentin kalıntıları ve ızgara planlı sokaklarından, bu yolun rotasının büyümekte olan şehirde dahi takip edildiği sonucunu çıkarmaktayız. Son yılların güncel araştırmaları, ilk kez *Asklepieion*'un çevresine odaklanarak bizlere büyümekte olan Helenistik-Roma dönemlerine ait şehir ve şehir dışındaki kutsal alan arasındaki ilişki hakkında daha iyi bir bilgi sağlamaktadır. Şimdiye kadar varlığı bilinmeyen nekropoller, kutsal alanın yanındaki işlevsel binalar ve taş ocaklarının keşfi ise Pergamon'un güney batısındaki alanın kullanımı sorularına ışık tutmaktadır. Kutsal alanın gelişimindeki temel değişiklik M.S. birinci yüzyılın sonu ve ikinci yüzyılın başında tamamen yenilenerek bölge ötesinde bir şifa yeri olarak önem kazandığı dönemde gerçekleşmiştir. Kutsal alanın yenilenmesiyle beraber yöre ile şehir arasında revakların dikilmesi ve olağandışı tonoz inşası sayesinde kutsal yol da yeni bir mimari düzene kavuşmuştur. Bu çalışmada, bu bağlantının aslen şehir dışı kutsal alanın karakterini nasıl değiştirdiğini, ziyaretçilerin kutsal mekâna ulaşma deneyimlerinin nasıl olduğunu ve bunun şehir ve temel ibadethanesi arasındaki ilişki bağlamında nasıl yorumlanabileceği ele alınacaktır.

A Way to the Gods. On the Relationship between Pergamon and its Asklepios Sanctuary

The sanctuary of Asklepios of Pergamon is a very well-investigated building complex. Not only the architectural remains with temples, porticoes, theatre, and incubation buildings give us an image of the functioning of the sanctuary as a place of healing, but also inscriptions and the amazing "Sacred Tales" by Aelius Aristides draw a lively picture of the sanctuary, at least in Roman imperial times. As an extra-urban sanctuary, the *Asklepieion* was connected to the city of Pergamon via a holy road. Remains of graves, a tumulus, and the finding of late Classical graves show that, already before the rise of the sanctuary in Hellenistic times, this connection with the roughly four-kilometres far away situated settlement existed. As far as we can conclude from the remains of the Roman imperial town and its street-grid, the course of this road was even respected by the growing city. Current research of the last years has focused for the first time on the surroundings of the *Asklepieion* and provides a better understanding of the relationship between the growing Hellenistic-Roman city and the extra-urban sanctuary. Furthermore, the discovery of so-far-unknown necropolises, functional buildings next to the

sanctuary, and places of stone quarrying sheds light on the land use in the area southwest of Pergamon. A fundamental change in the development of the sanctuary took place at the turn from the first to the second century AD, when it was completely renewed and subsequently attained supra-regional significance as a place of healing. With the renewing of the sanctuary also the holy road got a new architectural layout through the erection of porticoes and an extraordinary vault construction between the precinct and the city. This paper will explore how this connection changed the character of the originally suburban sanctuary, how the visitors experienced their arrival at the sacred place, and how this could be interpreted in the context of the relationship between the city and its main sanctuary.

Inge Uytterhoeven, Koç Üniversitesi

Sağlıklı Bir Ev. Küçük Asya ve Doğu Akdeniz’de Esenlik Mekânı Olarak Roma ve Geç Antik Dönem Kentsel Elit Evi

Özel ve yarı-kamusal bağlamda, Roma ve Geç Antik dönemde, hane üyelerinin hayatlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri yer olan kentsel elit evi, doğumun, yetişmenin, sağlıklı bir hayatın keyfine varmanın ve hastalık ve ölüm ile mücadelenin sahnesiydi.

Bu sunum, Küçük Asya ve daha kapsamlı Doğu Akdeniz coğrafyasındaki Roma ve Geç Antik dönem kentsel elit evi üzerine yazılı ve maddi bulguları birleştirerek ev sahiplerinin evlerini korumak ve akrabaları, hane çalışanları, köleler ve ziyaretçiler için sağlıklı bir hane ortamı oluşturmak adına uyguladıkları farklı stratejileri incelemektedir.

Bir yandan da bu ev sahipleri, aralarında Asklepios ve Hygieia’nın öne çıktığı tıp ve şifa tanrılarına başvurarak, ilahi destek, korunma ve tıbbi yardımı hedefliyorlardı. Bu tanrılar, heykeller ve mozaikler gibi farklı iletişim araçlarında kendini gösteriyordu. Dekoratif ve alegorik değerleri ve elit statüsünün ifadesi olarak işlevlerinin yanı sıra, bu tasvirler hane içi kült açısından da önemli bir rol oynayarak hane halkının dini ihtiyaçlarını da karşılamaktaydı.

Diğer yandan, kullanışlı “insan” icatları da sağlıklı ve hijyenik bir hane içi yapısının yaratılmasına ve sağlıksız etkenlerin darbelerinin azaltılmasına katkıda bulunmaktaydı. Bunlar, ev için su ikmali sağlanması ve drenaj sistemleri, özel banyo ve tuvalet tesislerini içermekteydi. Bu sunum, bahsi geçen mimari ve altyapısal özelliklerin sağlıklı bir evin oluşumuna katkılarının yanı sıra, nasıl servet, güç ve elit statüsünün belirteçleri olarak kullanıldıklarını tartışarak temiz ve sağlıklı bir hane içi ortam gereksiniminin Roma ve Geç Antik dönem toplumundaki tüm bireylerin eşit şekilde erişemediği bir ayrıcalık olduğunu göstermektedir.

A Healthy Home. The Urban Elite House as a Place of Well-Being in Roman and Late Antique Asia Minor and the Eastern Mediterranean

As the place where household members spent large parts of their lives in a private and semi-public context, the Roman and Late Antique urban elite house was the scene of birth, growing up, enjoying a healthy life, and coping with illness and death.

Integrating written and material evidence on the Roman and Late Antique urban elite house of Asia Minor and the broader Eastern Mediterranean, this paper looks into the different strategies house owners applied to protect their houses and create a healthy domestic environment for their relatives, household personnel, slaves, and guests.

On the one hand, they aimed at divine support, protection, and medical assistance by appealing to gods and goddesses of medicine and healing, among whom Asklepios and Hygieia took prominent places. These deities appeared in different media, such as sculptures and mosaics. Alongside their decorative and allegorical values and their function as expressions of elite status, these depictions also played a role in the domestic cult, thus fulfilling the household's religious needs.

On the other hand, practical, 'human' interventions also contributed to creating a healthy and hygienic domestic framework and reducing the impact of unhealthy factors. These included providing the house with water supply and drainage systems, private baths, and toilet facilities. The paper will discuss how these architectural and infrastructural aspects were, apart from their contribution to the realization of a healthy home, used as markers of wealth, power, and elite status, showing that the concern for a clean and healthy domestic setting was a privilege not equally accessible to all people of Roman and Late Antique society.

II. Oturum | *Session II*

BİZANS VE SELÇUKLU DÜNYASINDA ŞIFACI İNSANLAR VE MEKÂNLAR |

PEOPLE AND PLACES OF HEALING IN THE BYZANTINE AND SELJUK WORLDS

Paul Magdalino, University of St. Andrews

Dokuzuncu Yüzyıl Konstantinopolis'inde Şifa Mekânları

Bu makalenin çıkış noktası, Bizans Törenler Kitabı'ndaki Kutsal Hafta'nın Perşembe gününde imparatorun altı başlıca hastanenin (*xenones*) yöneticilerini (*xenodochoi*) kabul ettiği saray törenidir (*De Ceremoniis* I 41). Törenler Kitabı, İmparator VII. Konstantinos Porfirogennetos'un inisiyatifi ile 945 ve 959 seneleri arasında derlenmiş olsa da, bu tören tasviri III. Mihail (843–867) döneminde oluşturulmuş olan derlemeye ait olduğundan dokuzuncu yüzyıl ortalarındaki durumu yansıtmaktadır. Bahsi geçen hastaneleri kısaca tanımlayıp yerlerini belirleyip ve tarihlendirdikten sonra, saray kabul protokolünde yöneticileri ilk ve beşinci sırada bulunan en yakın tarihli iki yapıya odaklanacağım: İmparator Theofilos (829–842) *xenonu* ve İmparatoriçe İrine (780–802) tarafından kurulmuş olan *xenon*. Bu kurumları, her iki hükümdarın da büyük oranda katkıda bulunduğu kentsel yeniden yapılanma ve yenileme programları bağlamında ve kurucularının dini inançları ve imparatorluğun hayırseverlik ülküsü ışığında tartışacağım. Ayrıca, kiliselerden sonra dönemin kaynaklarında en çok öne çıkan başka bir bina türünün de şifalı özelliklerini ele alacağım: halka açık hamamlar. Hamamlar şatafatlı bir şekilde süslenmiş ve donatılmış olabiliyordu, fakat dönemin Hıristiyan etiği onların sefa değil de şifaya yönelik işlevlerini vurguluyordu. Hamamlardan, en sıklıkla *diakoniai* veya *lousmata* olarak bilinen muhtaçların yıkanma ve beslenme ihtiyaçlarını karşılama amaçlı hayır kurumları ile bağlantılı olarak söz edilmektedir. Faaliyetlerine yönelik en belirgin kanıtlar dokuzuncu yüzyılın ortalarında görülmektedir. Bu çalışmada, saray erkânının şifalı sularını sıkça ziyaret ettiği Pitiya'daki (Yalova) kaplıcalardan da bahsedilecektir.

Places of Healing in Ninth-century Constantinople

The starting-point for this paper is the description, in the Byzantine *Book of Ceremonies*, of the court ceremonial on the Thursday of Holy Week, in which the emperor receives the directors (*xenodochoi*) of the six main public hospitals (*xenones*) of Constantinople (*De Ceremoniis* I 41). Although the *Book of Ceremonies* was put together on the initiative of the emperor Constantine VII Porphyrogenitus

between 945 and 959, this ceremonial description belongs to the substantial part of the compilation that was composed under Michael III (843–867), and therefore reflects the situation in the mid-ninth century. After briefly identifying, locating, and dating the hospitals in question, I shall concentrate on the two most recent foundations, whose directors are in first and fifth place respectively in the protocol of the palace reception: the *xenon* of the emperor Theophilos (829–842) and that founded by the empress Eirene (780–802). I shall discuss these foundations in the light of their founders' religious convictions and the imperial ideal of philanthropy, as well as in the context of the urban rebuilding and renewal program to which both sovereigns contributed substantially. I shall also consider the healing properties attributed to another type of building, which, after churches, is the most prominent in the sources of the period: the public bath. Baths could be sumptuously decorated and equipped, but the Christian ethics of the period emphasized their function as sources not of pleasure but of healing. Bath-houses are mentioned most frequently in connection with the charitable associations, known as *diakonai* or *lousmata*, which met for the purpose of bathing and feeding the poor. The most explicit evidence for their activity comes from the mid-ninth century. Mention will also be made of the thermal springs at Pythia (Yalova), whose healing waters were much visited by the court, especially under Leo VI (886–912) and Constantine VII.

Suzan Yalman, Koç Üniversitesi

Selçuklu Sağlık Kurumları ve Emir Cemaleddin Ferruh Örneği

Anadolu'da, on üçüncü yüzyılın ilk çeyreğinde, Kayseri, Konya ve Sivas gibi başlıca Selçuklu şehirlerinde inşa edilen hastane (darüşşifa) ve tıp medresesi sayısında büyük ve hızlı bir artış yaşanır. Divriği'de aynı dönemde Mengücekliler tarafından inşa edilen ünlü cami ve hastane külliyesi, Selçuklulara komşu diğer devletlerin de benzer projelere odaklandığına işaret eder.

Bugüne kadar bu tanınmış anıtsal yapıların mimari nitelikleri, bezeme programları, strüktürel yapıları gibi formel özelliklerine odaklanan pek çok akademik çalışma yapılmış olsa da, tarihi kaynakların kısıtlılığı sebebiyle bu kurumların ne şekilde işledikleri konusu hala gizemini korumaktadır. Bu kurumlar döneminin tıp ve şifa tanımı ile nasıl bir ilişki kurmuş, ne şekilde hizmet vermiştir? Bu yapıların tesisi bir devlet politikası mıdır yoksa daha kişisel bir bânîlik arzusu mu söz konusudur?

Bânîlerin hayır amaçlı tıp kurumları oluşturmalarına imkân veren vakıf sistemi, merkezi bir vizyon yerine kişisel bir hayırseverlik anlayışına işaret etse de, Sivas vakfiyesinde geniş yetkiler verilmiş olan mütevellî Üstadüddar Ferruh bin Abdullah gibi kilit isimlerin faaliyetleri başka dinamiklerin varlığının delili kabul edilebilir. Bu bildirinin amacı, daha sonra atabey olan, Çankırı'da kendi adına bir hastane (1235) ve Iğın'da Sultan Alaeddin Keykubad için bir kaplıca inşa ettiren; daha sonraları Sultan'ın ölümüyle sonuçlanan bir komploya dahil olduğu düşünülen Emir Cemaleddin'in kariyerini takip ederek kurumlar arası olası bağlantılara ışık tutmaktır. On üçüncü yüzyılın ikinci yarısında hastane yapımı devam etse de Moğolların Selçukluları Köse Dağ Savaşı'nda yenilgiye uğratmaları (1243) bânîlik dinamiklerine de darbe vurur.

Seljuk Medical Institutions and The Case of Amir Jamal al-Din Farrukh

The Seljuk period in Anatolia witnessed a wave of royal hospital and medical school (madrasa) construction in major cities such as Kayseri, Konya, and Sivas in the first quarter of the thirteenth century. Other neighboring polities such as the Mengüjekids were also involved in similar projects as indicated by the renowned mosque and hospital complex in Divriği. These buildings are well-known monuments and have been the subject of formal study. Given the paucity of historical sources, what

remains more difficult to understand is how they functioned as institutions. Moreover, how did they fit into the broader context of medicine and healing at the time? Was their establishment part of a state policy or more personal in nature?

The endowment structure known as *waqf* that enabled patrons to create charitable medical institutions in perpetuity, points to a personal nature of philanthropy, rather than a centralized vision. That said, the activities of certain key figures such as the *waqf* supervisor *Ustad al-dar* Farrukh bin Abdullah, who was given extensive privileges in the Sivas foundation charter (*waqfiyya*), signal some of the greater dynamics. This paper attempts to shed light on possible connections between institutions by following the career of Amir Jamal al-Din, who would later become an *atabeg*, build his own hospital in Çankırı (1235) and a thermal spa in Iğın (1236) for Sultan ‘Ala’ al-Din Kayqubad (r. 1220–1237), before possibly becoming involved in the conspiracy leading to the sultan’s death. While hospitals continued to be built in the second half of the thirteenth century, the Seljuk defeat by the Mongols at the Battle of Köseadağ (1243) soon thereafter would have an impact on patronage dynamics.

III. Oturum | Session III

ÇAĞLAR BOYUNCA SAĞLIK MİMARİSİ VE DUYUSAL ÇALIŞMALAR | SENSORY STUDIES AND HEALTHCARE ARCHITECTURE THROUGH THE AGES

Patricia Baker, Virginia Polytechnic Institute and State University

Antik Yunan ve Roma Şifa Mabetlerinin İyileştirici Gücü

Bu sunumda, antik Yunan ve Roma toplumlarının tanrı Asklepios’a atfedilen şifa mekânlarında duydukları seslerin tedaviye ve bedensel ve zihinsel sağlığı korumaya ciddi oranda yardımcı olduğuna inandıkları fikrini ileri sürüyorum. Antik Roma yazarları, hamamların etrafında bulunan bahçeler ve dış mekanlar dahil olmak üzere, doğal çevreyi kimi zaman bedenleri ve zihinleri için faydalı olarak tanımlamışlardır; bu ifadelerle bağlı olarak da oralarda duydukları rahatlatıcı seslerden bahsetmişlerdir (örn. Ovidius *Tristia* 1.37; Genç Plinius *Mektuplar* 5.6). Özellikle, sakinleştirici seslerin zihni yatıştırdığı ve uyku getirdiğinin düşünülüyor olması (örn. Aelius Aristides 4.38-51; Censorinus 12.4; Cicero *Tusculanae Tartışmaları* 5.113; Horatius *Epodes* 2.23-8; Seneca *Tanrısal Öngörü*; 3.10; 61–2) şifa mekânları ile sağlık arasında bir ilişkiye işaret etmektedir.

Mekânlar ve sağlık arasındaki bağ, Hipokratik eser *Hava, Su ve Toprak* ve Pergamonlu Galen’in *Hijyen Üzerine* eserlerinde görüldüğü gibi, antik tıp literatüründe tartışılmıştır. Bu metinler çevresel etkenlerin belli rahatsızlıklar ve olumlu veya olumsuz bedensel durumların sebebi olduğunu savunmuşlardır. Nitekim, istisnalar haricinde, çevrenin sağlığı *nasıl* etkilediğini açıklamamışlardır. *Hastalıklar*’ın (1) Hipokratik yazarı, hümorların, koku, tat ve sese göre değişebileceğini belirtmiştir. Buna ek olarak, Roma literatüründe üzerinde durulmadan geçilen yorumlar, duyuşal deneyimlerin çevre ile beden-zihin arasındaki ilişkinin ana halkalarından biri olduğuna işaret etmektedir. Bu sınırlı ifadelerden iki soru doğmaktadır: ilk olarak, sesler neden sağlığa vesile olmaktadır ve ikinci olarak hangi seslerin şifalı olduğu düşünülüyordu? Bu sorulara literatür, sanat ve arkeolojik kalıntıların disiplinlerarası bir analizi ile tarih ve arkeolojide duyuşal çalışmaların sunduğu bilgiler ışığında yapılmış yorumlar vasıtasıyla değerlendirilmektedir.

İlk soru için, duyuşal işlevler üzerine felsefe çalışmalarına başvurulmaktadır. Bu duyuşların işleyiş mahiyetine yönelik teoriler çeşitlilik gösterse de genel olarak dış dünyanın farklı duyuşlar aracılığıyla bedene alındığını öne sürmektedir. Bu kaniya göre, bedenın içi ona taşınan sesler, görünüşler, kokular ve tatlardan dolaysız etkilenmektedir.

İkinci soruya, Pergamon gibi şifa mabetlerinin arkeolojik kalıntılara bağılı olarak doğal çevredeki seslerin tarifleri vasıtasıyla değinilmektedir. Tapınaklar, çeşmeler ve nehirler gibi, mevcut yapılar ve coğrafi özellikleri inceleyerek hangi seslerin şifa bulma deneyiminin iyilik haline katkı sağlayan gerekli bir parçası olarak düşünöldüğünü belirlemek mümkündür.

Bu araştırma büyümekte olan üç çalışma alanını—tıbbi arkeoloji, peyzaj ve çevre çalışmaları, duyuşal çalışmalar—birleştiriyor olması açısından özgündür ve bu alanlarda yöntemsel ve yorumsal değerlendirmeler sunmaktadır. Yöntemsel olarak, şifa mabetlerinin arkeolojik kalıntıları ile beden ve antik sağlık anlayışları üzerine felsefe külliyatını doğrudan iletişimini sağlamaktadır. Kuramsal olarak, bedenın sesler tarafından nasıl değışime uğrayabildiğini incelemekte ve hangi seslerin şifalı olarak düşünöldüğünü açıklamaktadır. Sonuç olarak, sağlıklı mekânlar anlayışını tıp külliyatı dışında araştırarak antik tıp üzerine yapılan akademik çalışmaları bilgilendirmektedir. Aynı zamanda, sesin bu mekânlardaki önemi ve sağlıklı ortamları nasıl pekiştirdiğini göstererek bireylerin şifa mabetlerindeki deneyimleri ve Antik Yunan ve Roma dönemlerine yönelik duyuşal çalışmalar üzerine anlayışımızı genişletmektedir.

The Healing Power of Sounds in Greco-Roman Healing Sanctuaries

In this paper, I argue that the Greeks and Romans believed that the sounds they heard in healing spaces dedicated to the god Asklepios were significant to help heal and maintain physical and mental health. Roman writers sometimes described their natural landscapes, including gardens and outdoor spaces around baths, as being beneficial to their body and mind, and in conjunction with these statements, they mentioned the soothing sounds they heard in them (e.g. Ovid *Tristia* 1.37; Pliny the Younger *Letters* 5.6). In particular, calming sounds were thought to ease the mind and induce sleep (e.g. Aelius Aristides 4.38-51; Censorinus 12.4; Cicero *Tusculan Disputations* 5. 113; Horace *Epodes* 2.23-8; Seneca *de Providentia*; 3.10; 61-2), thus pointing to an association between salubrious spaces and health.

The connection between spaces and health was discussed in ancient medical literature, such as the Hippocratic work *Airs Waters Places* and Galen's *On Hygiene*. These texts maintained that environmental factors were fundamental causes of certain diseases and bodily conditions, healthy or ill. Yet, with the rare exception, they did not explain *how* landscapes influenced health. The Hippocratic writer of *Affections* (1) said that humours could change according to smell, taste, and sound, but for the most part, it is the passing comments made in Roman literature that indicate that sensory experiences were the link between the environment and the body and mind. Two questions arise from these limited statements: first, why were sounds conducive to health, and second, what sounds were thought to be salubrious? These questions are addressed through an interdisciplinary analysis of literature, art, and archaeological remains, with interpretations informed by sensory studies in history and archaeology.

For the first question, philosophical studies on sensory function are consulted. Although theories differ on the precise nature of how the senses worked, they commonly assert that the external world was taken into the body via the different senses. In accordance with this belief, the interior of the body would be directly affected by the sounds, sights, smells, and tastes carried into it.

The second question is addressed via descriptions of sounds in natural environments in conjunction with the archaeological remains of healing sanctuaries, such as Pergamon. By exploring remaining structures and features—fountains, rivers, and temples—it is possible to determine what sounds were deemed to be a necessary part of the healing experience that contributed to well-being.

This research is unique because it combines three growing fields of study—medical archaeology, landscape and environmental studies, and sensory studies—and builds methodological and interpretative assessments in these areas. Methodologically, it brings archaeological remains of healing sanctuaries in direct dialogue with philosophical literature on the body and ancient conceptions of health. Theoretically, it explores how the body was modified by sounds and explains what sounds were thought to be salubrious. Ultimately, this informs scholarship on ancient medicine by exploring conceptions of healthy spaces outside the sphere of medical literature. At the same time, it expands our understanding of people’s experiences in healing sanctuaries and sensory studies for the Greco-Roman period by demonstrating the significance of sound in these spaces and how it added to their healthful atmosphere.

IV. Oturum | *Session IV*

ORTA ÇAĞ VE OSMANLI DÖNEMLERİNDE HASTANELER VE SAĞLIK MEKÂNLARI ÜZERİNE GÖRÜŞLER | *PERSPECTIVES ON HOSPITALS AND HEALTHCARE SPACES IN THE MEDIEVAL AND OTTOMAN ERA*

Gülşen Dişli, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Anadolu Darüşşifalarında Geleneksel Bilgi Sistemlerinin Yeniden Keşfedilmesi ve Döngüsel Ekonomiye Katkıları

Geleneksel Bilgi Sistemleri (GBS), “mirasla ilgili ilkeler, süreçler, teknikler ve somut ve somut olmayan pratiklerdir ve bunların ilgili topluluklar tarafından yüzyıllar boyunca sürekliliği ile ilgili eylemlerdir”.¹ Bu toplum temelli GBS bazen geleneksel bir inşaat tekniği, bir sulama sistemi, atık veya temiz su yönetimi düzenlemesi veya yaşayan somut olmayan uygulamalardır. Anadolu darüşşifaları (tarihi hastaneler), döneminin geleneksel bilgi sistemlerini en azından bir dereceye kadar sürdüren miras yapıları arasındadır. Özel havalandırma, aydınlatma, ısıtma ve soğutma çözümleri, geleneksel yapı detayları, hastalar ve tabipler için özel alan düzenlemeleri, Anadolu'nun tarihi hastanelerinde gözlemlenen çeşitli GBS'leri arasındadır. Bu çalışmada, sadece bu tarihi şifa kurumlarında mevcut olan geleneksel bilgi sistemlerini keşfetmek değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ve yönetime katkıda bulunmak amacıyla kaynakların, uygulama ve tekniklerin döngüsel kullanımını teşvik etmek için özellikle son on yılda büyüyen bir yaklaşım olan döngüsel ekonomi ile ilişkilerini kurmak da amaçlanmıştır. Arşiv araştırması, arazi çalışmaları, literatür ve tarihi araştırmalar, çalışmada kullanılan başlıca yöntemlerdir. Potting² vd. Reddet (R0), Yeniden Düşün (R1), Azalt (R2), Yeniden Kullan (R3), Onar (R4), Yenile (R5), Yeniden Üret (R6), Yeniden İşlevlendir (R7), Geri Dönüştür (R8) ve Yeniden Kazanım (R9) olmak üzere toplam dokuz döngüsellik stratejisi belirlemiştir. Tarihi hastanelerde

¹ Gamini Wijesuriya, and Sarah Court, eds. “Traditional Knowledge Systems for Conservation and Management of Asia’s Heritage, ICCROM, Rome. 2020,” <https://www.iccrom.org/publication/traditional-knowledge-systems-conservation-and-management-asia%E2%80%99s-heritage%C2%A0>.

² José Potting, Marko Hekkert, Ernst Worrell, and Aldert Hanemaaijer. *Circular Economy: Measuring Innovation in the Product Chain*, 5. The Hague: PBL Publication, 2017.

gözlemlenen pasif yaşam koşulları ve diğer geleneksel mimari çözümler ve bu yapıların değişen konfor koşulları nedeniyle uyarlanabilir yeniden kullanımları; ekonomiyi teşvik etmenin yanı sıra çevreye olan yükleri en aza indirerek döngüsel ekonomiye ve döngüsellik stratejilerine katkıda bulunur. Mimari korumanın temel amacı, zamana hapsolmek değil, mevcut etkilere ve değişim güçlerine ayak uydurmak olduğundan, yapıları mirastaki döngüsel ekonomi modeli sayesinde geçmişin ürünlerini bugünün esinleri ve geleceğin değiştiricileri olarak yeniden keşfetmek mümkün hale gelmektedir. Benzer şekilde, Leeuwarden Bildirisi (2018), kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik iyileştirmeler gibi çoklu faydalar sağlayarak, hızlı ve kalite odaklı süreçlere dayalı olarak gerçekleştirilen mirasın sürdürülebilir uyarlanabilir yeniden kullanımının önemini açıkça vurgulamıştır. Anadolu'daki tarihi hastane yapıları ya özgün işlevinde (örn. Bursa, Yıldırım Bayezid Darüşşifası) kullanılmakta, ya toplumun çağdaş ihtiyaçlarına göre yeniden işlevlendirilmekte (örn. Edirne II. Bayezid Darüşşifası-Müzesi) ya da restorasyonları devam etmektedir (örn. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası). Her durumda; dayanıklı ve yerel malzeme seçimleri, enerji tasarruflu yapım teknikleri, insan dostu ve sağlıklı mimari çözümleri, uyumlu yeni işlevleri ve pasif tasarım yöntemleri ile çevreye katkı sağlamaktadırlar. Bu nedenle, tarihi hastane yapıları örneğinde gözlemlenen bu özelliklerin açığa çıkarılması, tanınırlıklarının artırılması ve döngüsel ekonominin ve döngüsel düşüncenin bir parçası olan eski ve yeni arasında bir diyalog kurulması için önemlidir. Öyle ki, enerji kaynaklarının kısıtlı olduğu günümüz dünyasında, mirastan ve onun sürdürülebilir özelliklerinden esinlenerek onu çağdaş mimariye uyarlamak sadece bir gereklilik değil, aynı zamanda vazgeçilmez bir zorunluluktur.

Rediscovering Traditional Knowledge Systems in Anatolian Darüşşifas and Their Contribution to a Circular Economy

Traditional Knowledge Systems (TKS) are “principles, processes, techniques, and tangible and intangible practices related to heritage and its continuity by the associated community over the centuries.”³ This community-based TKS is sometimes a traditional construction technique, an irrigation system, a waste or clean water management arrangement, or evidence of living intangible practices. Anatolian Darüşşifas (historic hospitals) are among the heritage buildings that still sustain the traditional knowledge systems of their period, at least to some extent. Special ventilation, illumination, heating, and cooling solutions, traditional construction details, and special space arrangements for the patients and healers are among the various TKS observable in the historic hospitals of Anatolia. This research aims not only to discover these traditional knowledge systems in these old healing institutions but also to determine their relationship with the circular economy, which is an approach that has become popular in the past decades, especially in the last ten years, to promote the cyclical use of resources, practices, and techniques, thereby contributing to sustainable development and management. Archival research, field observations, literature reviews, and historic surveys are the primary methods applied during the research. Potting et al. identify, in total, nine circularity strategies: Refuse (R0), Rethink (R1), Reduce (R2), Reuse (R3), Repair (R4), Refurbish (R5), Remanufacture (R6), Repurpose (R7), Recycle (R8), and Recover (R9).⁴ Passive survivability means and other traditional architectural solutions observable in old hospitals, and their adaptive reuse because of changing comfort conditions, all contribute to the circular economy and circularity strategies by minimizing burdens on the environment, as well as fostering the economy. Since the primary aim of architectural conservation is not to become obsolete but to keep up with the present stimulus and forces of change, thanks to the circular economy model in existing built heritage, it becomes possible to rediscover the

³ Gamini Wijesuriya, and Sarah Court, eds. “Traditional Knowledge Systems for Conservation and Management of Asia’s Heritage, ICCROM, Rome. 2020,” <https://www.iccrom.org/publication/traditional-knowledge-systems-conservation-and-management-asia%E2%80%99s-heritage%C2%A0>.

⁴ José Potting, Marko Hekkert, Ernst Worrell, and Aldert Hanemaaijer. *Circular Economy: Measuring Innovation in the Product Chain*, 5. The Hague: PBL Publication, 2017.

products of the past as the inspirations of the present and the changemakers of the future. Similarly, the Leeuwarden Statement of 2018 clearly emphasized the importance of sustainable adaptive reuse of built heritage based on smart and quality-based processes, providing multiple benefits such as cultural, social, environmental, and economic enhancements.⁵ The historic hospitals of Anatolia are either used for their original function (i.e. Bursa, Yıldırım Bayezid Hospital), have changed function to adapt to the contemporary needs of society (i.e. Edirne II. Bayezid Hospital-Museum), or are under restoration (i.e. Divriği Great Mosque and the Hospital). In all cases, they contribute to environmental factors with their durable and local material selections, energy-efficient construction techniques, human-friendly and healthy architectural solutions, compatible new functions, and passive design methods. Hence, it is important to reveal these features observable in historic hospital cases to increase their recognition and set up a dialogue between the old and new, which is a part of the circular economy and circular thinking. In today's world, with limited energy sources, it is not just a requirement but also an indispensable necessity to be inspired by heritage and its sustainable features and to adapt them to contemporary architecture.

Miri Shefer-Mossensohn, Tel-Aviv University

Evliya Çelebi ve Osmanlı Mekân ve Sağlık Algısı ve Uygulamaları

Evliya Çelebi, on yedinci yüzyılın ortalarında yaşamış, durmak bilmeyen bir Osmanlı seyyahıdır. Seyahatlerinde dönemin Osmanlı İmparatorluğu ve hatta ötesini muazzam detaylı bir şekilde belgelemiştir. *Seyahatnâme* alanların coğrafi özellikleri kadar, Evliya'nın ziyaret ettiği yerlerde yaygın inanç ve davranış biçimleri gibi antropolojik veriler de içermektedir. Evliya, sağlık ve hastalık üzerine bilgi ve uygulamalar ve bunların şifalı su kaynakları, havanın özellikle iyi (ya da kötü) olduğu mekânlar gibi belli alanlara bağlantılarına anlatılarında yer vermiştir. Evliya Çelebi'nin ifadeleri her bölgede yaygın inanış ve uygulamaları belgelemeden daha derine iniyordu. Örneğin, sağlığı pekiştiren mekânlar kadar hastalığa yol açan mekânlar da olduğuna inanıyordu. ANAMED sempozyumu bağlamında, bu sağlık ve hastalık bilgi ve uygulamalarının analizinden doğan ilk bulguları sunuyorum olacağım. Bir mekânı sağlığı pekiştirici ve şifalı kılarken diğerini etkisiz ve hatta hastalık sebebi yapan neydi? Özellikle, hareketlilik ile ilgileniyorum: On yedinci yüzyıl Osmanlıları sağlık faydaları bulmak için nerelere gidiyordu ve hangi mekânlardan hastalıkla ilişkilendirildikleri için uzak duruyorlardı? Onların daimi ikametlerine göre bu mekânlar nerelerdeydiler? Osmanlılar tedavi ve bakım için ne tür uzaklıkları göze almaya niyetliydi? Evliya'yı bu meseleler üzerine okumak, sağlık, mekân, kültür ve dine yönelik dönemin Osmanlı zihniyeti hakkında bir görüş kazanmamıza destek olacaktır.

Evliya Çelebi and Ottoman Perceptions and Practices of Space and Health

Evliya Çelebi, the restless and tireless mid-seventeenth century Ottoman traveler, documented in great detail his travels throughout the Ottoman Empire of his time and even beyond its borders. The *Seyahatnâme* includes the geographical aspects of a place as well as anthropological information—that is, beliefs and behaviors common in the places Evliya visited. In his accounts, Evliya included health and illness knowledge and practices and their connection to specific sites, such as healing springs, places where air was particularly good (or particularly bad), and the like. His remarks were deeper than documenting common beliefs and practices in each place: he believed that there were sites that promoted health, just as there were those which summoned illness. In the context of

⁵ Europa Nostra (2018). "Leeuwarden Declaration: Adaptive Re-use of the Built Heritage – Preserving and Enhancing the Values of Our Built Heritage for Future Generations," accessed 5 December 2021, https://www.acecae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/LEE_UWARDEN_STATEMENT_FINAL_EN-NEW.pdf.

the ANAMED symposium, I will present preliminary findings from analyzing these health and illness knowledge and practices. What made one site health-promoting and curative, the other ineffective, or even the cause of a disease? In particular, I am interested in mobility: to which sites did seventeenth-century Ottomans go for health benefits, and from which sites did they stay away because of association with illness? Where were these sites located in relation to their permanent residence? What distances were Ottomans willing to go for cure and care? Reading Evliya on these issues should allow us a glimpse into the Ottoman mindset of the time regarding patterns of health, space, culture, and religion.

Ceyhun Arslan, Koç Üniversitesi

Türk Edebiyatında Şifa Mekânları: Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda Geleneksel Köşk ve Modern Hastane

Türk edebiyatı hakkındaki tıpta ve sağlıkta insani bilimler (medical and health humanities) çalışmaları genelde hasta bedenlerin temsillerine odaklanmış ve bu bedenleri modernleşme gibi toplumsal değişimlerin sembolü olarak incelemiştir. Bu çalışma ise hastane mimarisinin edebî temsillerine dikkat çekecektir. Pek çok Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi romanlarında olayların geliştiği iki mekân karşılaştırılacaktır: modern hastane ve geleneksel köşk. Bu karşılaştırmaya bir örnek olarak Peyami Safa'nın (1899–1961) Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (1930) romanının yakın okuması yapılacaktır. İlk önce, romanda hastane ve köşkün tasvirleri analiz edilecek sonra ise roman ilerledikçe hastane ve köşk arasındaki ayrımın gittikçe bulanıklaştığı gösterilecektir: Romanın sonlarına doğru, hastane, geleneksel bir köşkün özelliklerini köşk de modern bir hastanenin özelliklerini kazanmaya başlar. Çalışmanın sonuç kısmı ise Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (1901–1962) *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1954) gibi Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemlerinde yazılmış eserlerde benzer bir durumun söz konusu olduğunu ortaya koyacaktır. Çalışmam, bu eserlerdeki ana karakterlerin kendilerini köşk gibi gelenekle özdeşleşen mekânlarda bile toplumsal değişimlerden soyutlayamazken bu eserlerin köşklere modern bir hastanenin özelliklerini atfettiğini gösterecektir. Köşk dahil herhangi bir mekâna bile bir hastanenin özelliklerini atfeden geç dönem Osmanlı ve Erken Cumhuriyet dönemi romanlarının aksine Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme* gibi Erken Modern Osmanlı eserleri, Sultan II. Bayezid Külliyesi'ndeki darüşşifa gibi şifa mekânlarının hiçbir yere benzemediğini vurgular. Tıpta ve sağlıkta insani bilimler, kendisini sadece hastane mimarisini çalışmakla sınırlandırmayıp modern Türk romanında bir şifa merkezi olarak betimlenen köşk gibi geleneksel mekânların da tasvirlerine yeni bakış açıları katabilir. Ayrıca, edebiyat disiplininde tıpta ve sağlıkta insani bilimler hakkındaki araştırmalar sadece bedenlerin temsili veya doktor/hasta ilişkilerine odaklanmamalı ayrıca şifa mekanlarının tasvirlerini de incelemelidir.

Spaces of Healing in Turkish Literature: The Traditional Mansion and the Modern Hospital in Peyami Safa's Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

The earlier medical and health humanities scholarship on Turkish literature has often examined representations of sick bodies and analyzed these bodies as symbols for social transformations such as modernization. My paper will steer attention to literary representations of hospital architecture instead. In particular, I compare two settings in which much of the plot unfolds in major late Ottoman and early Republican novels: the modern hospital and the traditional mansion (*köşk*). As a case study, I give a close reading of Peyami Safa's (1899–1961) *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (*Ninth External Ward*, 1930). First, I focus on descriptions of the hospital and the mansion in the novel. In particular, I examine how Safa describes colors, smells, and architectural elements of these two settings. Then, my paper demonstrates that the distinction between the hospital and the mansion is blurred as the novel

progresses: the hospital starts to attain features of a traditional mansion, just as the mansion starts to attain features of a modern hospital. I then show that one observes a similar dynamic in many late Ottoman and early Republican works, such as Ahmet Hamdi Tanpınar's (1901–1962 AD) *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (*The Time Regulation Institute*, 1954). My paper thus argues that late Ottoman and early Republican novels attribute features of the modern hospital to mansions, as their main characters cannot isolate themselves from social transformations even in spaces they associate with tradition, such as the mansion. These late Ottoman and early Republican novels that describe any place, including the mansion, like a hospital stand in contrast with early modern Ottoman works such as Evliya Çelebi's (1611–ca. 1682) *Seyahatnâme* (*The Book of Travels*), which describe health complexes such as the Complex of Sultan Bayezid II in Edirne as spaces that resemble nowhere else. My paper demonstrates that medical and health humanities research should not limit itself to studying hospitals only; it can also shed new light upon descriptions of spaces such as traditional mansions depicted as healing spaces in modern Turkish novels. Furthermore, medical and health humanities research should study literary representations of not only bodies or doctor/patient relationships but also healing spaces.

V. Oturum | Session V

BİNALAR, KİTAPLAR VE EFEMERA: CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SAĞLIK HİZMETLERİ | OF BUILDINGS, BOOKS, AND EPHEMERA: HEALTHCARE IN THE REPUBLICAN ERA

Fatih Artvinli, Acıbadem Üniversitesi

Heybeliada Sanatoryumu: Tarih, Hafıza ve Miras

Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarının sağlık alanındaki en önemli sorunu salgın hastalıklarla mücadeledir ve bu kapsamda uygulanan politikalarla yeni kurumlar oluşturulmuştur. Tüberküloz (verem) alanında ise dönemin en önemli uygulaması birbiri ardına açılan verem hastaneleri yani sanatoryumlardır. Heybeliada Sanatoryumu'nun kuruluşu, daha geniş ölçekte değerlendirilecek olursa, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkıp yayılan "sanatoryum hareketi" ile doğrudan ilişkilidir ve benzer kurumlar gibi verem hastaları için "ideal ortam yaratma" fikrine dayanmaktadır. Hastaların iyileşebilmelerini artıran ideal ortam ise oksijenizasyon, rüzgâr, nem, yağış, rakım gibi etkenlerin belirlediği ve "temiz hava"nın hüküm sürdüğü iklim koşullarına sahip yerlerdir. Heybeliada'nın yeni bir sanatoryum yeri olarak belirlenmiş olması, dönemin tartışmaları, sanatoryum fikrinin değişen ve dönüşen nitelikleri ile yakından ilgilidir.

Heybeliada Sanatoryumu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk devlet sanatoryumu olarak 1924 yılında açılmış ve 2005 yılına kadar kesintisiz hizmet vermiştir. Hiç şüphesiz Heybeliada Sanatoryumu, öncelikle Heybeliada ve Adalar kültürel mirasının önemli bir parçası; aynı zamanda İstanbul ve Türkiye'nin sağlık tarihi, toplumsal ve kültürel hafızası için çok önemli bir kurumdur. Bu sunumda, Heybeliada Sanatoryumu'nun kuruluş ve gelişimi, tıbbi ve tarihsel bağlamı içinde özetlenerek, sanatoryumun kurumsal ve toplumsal hafızası tartışmaya açılacak ve bir şifa yurdunun kültürel miras açısından ne şekilde ele alınabileceğine dair değerlendirme yapılacaktır.

Heybeliada Sanatorium: History, Memory, and Heritage

The most pressing issue of the late Ottoman Empire and the early Turkish Republic with regards to healthcare was the battle against infectious diseases, and new institutions were founded along these

lines with policies implemented for this purpose. The most significant practice of the period vis-à-vis tuberculosis was the creation of *verem* hospitals, i.e., sanatoria, which were opened in quick succession. In a broader framework, the foundation of the Heybeliada Sanatorium is directly associated with the “sanatorium movement” which began at the turn of the twentieth century, and, much like similar institutions, it is based on the idea of “creating the ideal surroundings” for tuberculosis patients. The ideal environment that facilitated patients’ healing was a place where climate conditions with oxygenation, wind, humidity, rain, altitude, and “clean air” prevailed. The selection of Heybeliada as the site of a new sanatorium is closely associated with the debates of the period, as well as the changing and transforming concepts of the sanatorium.

The Heybeliada Sanatorium was founded as the first public sanatorium of the Turkish Republic in 1924 and continued to provide uninterrupted services until 2005. While the Heybeliada Sanatorium is undoubtedly a substantial element of the cultural heritage of Heybeliada and the Princes’ Islands, it is also a noteworthy institution as a part of the cultural memory and history of healthcare in Istanbul and Turkey. In this paper, the foundation and development of the Heybeliada Sanatorium will be presented, along with its medical and historical context; the institutional and social memory of the sanatorium will be discussed, and an assessment will be made about how healing habitation can be considered from the viewpoint of cultural heritage.

Esra Becan, Koç Üniversitesi; **Yücel Yanıkdağ**, University of Richmond; **Ilgım Ververi Alaca**, Koç Üniversitesi

Ulusun Geleceği İçin: Erken Cumhuriyet Dönemindeki Çocuk Kitapları ve Efemerada Çocuk Sağlığı

Bu sunum, Erken Cumhuriyet döneminde basılmış çocuk edebiyatı ve efemeradaki görsel ve metinleri, sağlık ve refah temaları üzerinden inceliyor. Bahsi geçen unsurları yorumlamak için, çocukların o dönemki sağlık ihtiyaçlarını yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihsel durumunu gözeterek ele aldık. Art arda yapılan iki savaş Anadolu’da her yaşta insanın ölümüne sebep olmuş, yüz binlerce çocuk öksüz ve kimsesiz kalmıştı. Devletin bu çocuklarla ilgilenmesine odaklanarak, bu makalede bahsi geçen medyada çocuk sağlığı ve bakımı için nasıl yollar izlendiğini inceledik. Çocukların zor durumlarına dikkat çekmek ve bu konuyla ilgili bilgi sağlamak amacıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi kuruluşlar tesis edilmiş, yayınlar çıkarılmış, hatta Himaye-i Etfal Türküsü ve benzeri şarkılar kaleme alınmıştı. Çocuğun iyi halde oluşu ulusal bir meseleydi. Bu dönemde çocuk hastalıklarının önlenmesi ve çareleri ile ilgili bilgi vermek amacıyla çoğunlukla kurgusal olmayan ve farklı mecralardan yayınlar yapılıyordu. Çocukları fiziksel aktiviteye özendirmek için okul müfredatı spor ve oyun kılavuzları ile desteklenmekteydi. Bu sunumda, çocukların sağlığı ve refahı konusunun yayınlara nasıl yansıdığı, resimli kitaplar, süreli yayınlar ve efemera (örn. pul, kartpostal ve broşür) örnekleri üzerinden değerlendirildi. Kurgusal olmayan yayınlar, başlangıçta her yaşa hitap ederken çocukların sağlığı, bakımı, zindeliği ve gelişimini desteklemek amacıyla didaktik unsurların zamanla dönüşerek bakıcılar, hemşireler, öğretmenler, sporcular ve anneler gibi farklı ilgili kişileri kapsadığını gözlemledik.

For the Future of the Nation: Child Healthcare in Children’s Books and Ephemera During the Early Turkish Republic

This paper examines the texts and images in children’s literature and ephemera produced during the early Republican period to uncover the health- and welfare-related themes running through them. To contextualize these items and the messages delivered therein, we discuss children’s health-related needs within the historical framework of the newly-established Turkish Republic. Two wars fought in

quick succession had devastated the human landscape of all ages in Anatolia, leaving behind hundreds of thousands of orphaned and abandoned children. Focusing on how the state took responsibility for the care of these children, this paper examines the strategies developed for their care through the aforementioned media. To address issues affecting children, institutions such as the Himaye-i Etfal (Children's Protection Society) were established to raise awareness of the plight of children through publications and even songs, such as the "Song of Children's Protection Society," written for this purpose. Child welfare was a national issue. During this period, publications that were meant to inform and educate about the prevention of, or cures for, childhood diseases largely took the form of non-fiction narratives, transmitted through various channels and mediums. These were supplemented with guidelines for sports- and play-related workouts to encourage children to engage in physical activity through curriculum-based games and exercises. These publications express an overall preoccupation with children's welfare that was also reflected in the illustrated books, periodicals, and ephemera (e.g. stamps, postal cards, and pamphlets) this paper will employ to make its case. While the non-fiction publications were initially designed for a variety of audiences, the didactic elements that gradually transitioned to literature were directed at different interested parties, including caregivers, nurses, athletes, teachers, and mothers, all in support of children's care, health, fitness, and growth.

Lucienne Thys-Şenocak, Koç Üniversitesi; **Uğurgül Tunç**, Koç Üniversitesi

Amiral Bristol Hemşirelik Okulu'nun Mimarisi: Bir Sağlık Mesleği ve Binasının Dönüşümü

1920 yılında, Osmanlı başkenti itilaf devletlerinin işgali altındayken, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'deki Üst Seviye Temsilcisi ve Doğu Akdeniz'deki ABD Donanma Gücü Komutanı Amiral Mark Lambert Bristol, Konstantinopolis Amerikan Hastanesi ve bu okulun hemşirelik okulunun kurulmasına destek olmuştur. Başlangıçta Kapalı Çarşı yakınlarındaki Çarşıkapı Caddesi üzerinde bulunan okul ve hemşirelik okulu, Nişantaşı'ndaki daimî konumlarına yerleşene kadar birçok kez mekân değiştirmiştir. Yeni hastane tesislerinin 1939 senesinde açılışı sonrasında, hastanenin hemşireleri ve hemşirelik öğrencileri için hastaneye yakın bir konumda okul ve lojman kullanımına yönelik bir bina inşa edilmesi amaçlandı. O sıralar Amiral Bristol Hasta Bakıcı Okulu olarak bilinen kurumun binasını tasarlama görevi, Türk modernizminin tanınmış mimarı Sedat Hakkı Eldem'e verildi. Bu çalışma, Eldem'in hemşirelik okulu ve lojmanı için 1949 tarihli orijinal tasarımını incelemektedir. Sedat Hakkı Eldem'in Amiral Bristol Hemşirelik Okulu (ABHO) için hazırladığı mimari planların ve 1999 senesinde binanın yıkılışına kadar geçen yarım yüzyıl boyunca uğradığı değişikliklerin yakından incelenmesi, Türkiye'de hemşirelik mesleğinin ve müfredatının sağlık mimarisindeki, aralarında hemşirelerin işgücü verimini artırmaya duyulan ilgi de bulunan, birçok uluslararası akımı ne şekilde yansıttığına yönelik göstergeler sunmaktadır. Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi'nde bulunan fotoğraflar, bütçe kayıtları, öğrenci yıllıkları, mimari planlar ve diğer arşiv unsurlarına dayanan bu çalışma, İstanbul'da yirminci yüzyılın ikinci yarısında sağlık hizmetleri meslek grubunda meydana gelen birtakım değişikliklerin grafiğini çıkarmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda, ABHO binası gibi bir vaka incelemesinin, sağlık hizmetleri binalarının mimari tasarımı ile—aralarında tıbbi mesleklerde varsayılan toplumsal cinsiyet rolleri ve hiyerarşileri de bulunan—sosyopolitik ve ekonomik etkenler arasındaki bağlar hakkında nasıl ipuçları sağlayabileceğini de göstermektedir.

The Architecture of the Admiral Bristol School of Nursing: Transformation of a Healthcare Profession and its Building

In 1920, while the Ottoman capital was under occupation by the Allied forces of WWI, Admiral Mark Lambert Bristol, the American High Commissioner to Turkey and the Commander of the U.S. Naval Forces in the Eastern Mediterranean, helped to found the American Hospital of Constantinople and its

nursing school. Initially located on Çarşıkapı Avenue near the Grand Bazaar, the hospital and nursing school relocated several times before settling in their permanent location in the Nişantaşı neighborhood of Istanbul. The new hospital facility opened in 1939, and attention then turned to creating a purpose-built facility adjacent to the hospital which would serve as a residence and school for the hospital's nurses and student nurses. The renowned Turkish modernist architect Sedad Hakkı Eldem was chosen to design what was then known as the Admiral Bristol School of Nursing (ABSN). This paper examines Eldem's original 1949 design for the nursing school and residence building. A close examination of Sedad Hakkı Eldem's architectural plans for the ABSN, and the modifications made to it over the next five decades until its destruction in 1999, illustrate how the nursing profession in Turkey, and its educational curriculum, followed several international trends in healthcare architecture, including an interest in maximizing the output of nurses' labor. Based on photographs, budget records, yearbooks, interviews, architectural plans, and other archival materials related to the ABSN from the Suna Kıraç Library archives at Koç University, this paper charts some of the changes that occurred in the healthcare profession in the second half of the twentieth century in Istanbul. It also demonstrates how a case study like the ABSN building can provide clues about the links between the architectural design of healthcare buildings and sociopolitical and economic factors, including presumed gender roles and hierarchies within the medical profession in Turkey.

Hazırlayanlar | *Prepared by*

Lucienne Thys-Şenocak

Inge Uytterhoeven

Uğurgül Tunç

Naz Uğurlu

Alican Kutlay

Buket Coşkuner

Chris Roosevelt

Koç Üniversitesi, Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED)

İstiklal Cad. No.181 Merkez Han 34433 Beyoğlu İSTANBUL - TÜRKİYE

anamed.ku.edu.tr

Istanbul, 2022